NAŠICE

POVJESNIČKE CRTICE

POBILJEŽIO

O. PLACIDO BELAVIĆ

FRANJEVAC

22793

Gdi Katici Milanović,
u znak zahvalnosti za
suradnju, Zavičajni
muzej Našice.

Našice, 18.VII 1996.

Josip Wallet

NAŠICE

POVJESNIČKE CRTICE.

POBILJEŽIO:

O. PLACIDO BELAVIĆ,
FRANJEVAC.

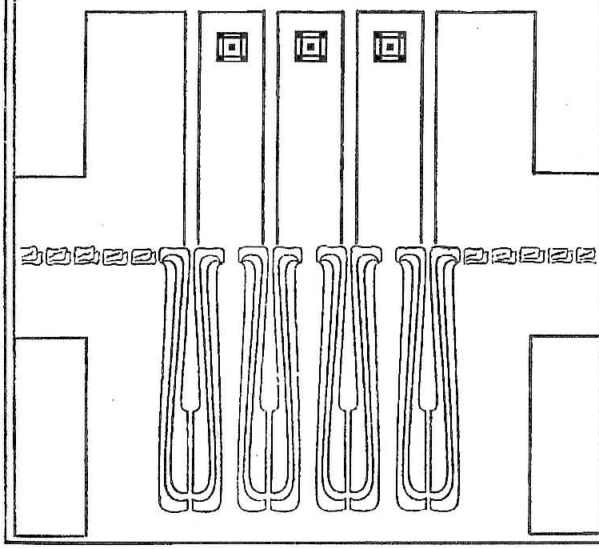

TISKARA „SRIEMSKIH NOVINA" VUKOVAR.

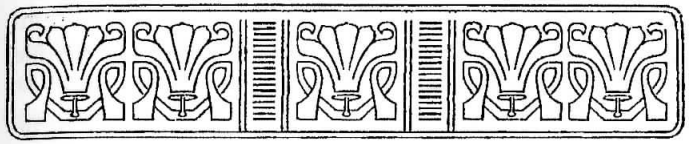

Našice se u starim ispravama zvale: Negko, Negke, Nolko, Nelče, Nekše, Nekce; Vešice, Nešice, Našica, konačno Našice.

Već u 13. stoljeću spominju se u Našicama Templari ili Božjaci.*)

Godine 1239. podijeli pečujski biskup Bartol ovim templarima svoju desetinu u Našicama (de Nessicha). Ako bi se slučajno našao u okolini koji rudokop zlata ili srebra, to će templari plaćati desetinu od svega prihoda rudokopâ pečujskome biskupu. Uz templare imao je posjed u Našicama i ban Gjula od plemena Aba.

6. veljače 1240. dariva Koloman vojvoda hrvatski svome peharniku Dimitriji od plemena Aba Našice ističući, da mu daje — zemljište našičko (terram Neccha), posjed bana Gjule, privolom svoga brata Bele, milošću Božjom svijetlog kralja ugarskoga, sa svjema pripacima i kunovinom **) za njega i sve njegove nasljednike.

Poslije ukinuća templarskog (božjačkog) reda 1342., dopusti kralj Karlo Roberto vjernome si službeniku Aleksandru, potomku bana Gjule, da si na templarskom zemljištu sagradi grad (castrum).

*) Klaić: Popis zemalja, u kojih obitavaju Hrvati str. 155.

**) T. Smičiklas: Diplomatički zbornik str. 102.

Međutim nije sveta stolica dopustila, da se ova templarska dobra razgrabe, s toga su njihove bogate zemlje imale pripasti drugome viteškom redu — Ivanovcima.

Godine 1315. nalazimo već magistra Ivanovaca, po imenu Rolanda u Hrvatskoj i Ugarskoj, a njemu je podložan meštar (preceptor) toga reda Ivan u Našicama (Johannes preceptor de Nasicha).

Ovaj se red lijepo nagodi s Nikolom bratom Aleksandrovim, ostavivši i nadalje potomcima bana Gjule posjed „Nekche", ali će zato redu plaćati svake godine na dan presv. Trojstva po jednu marku dobrih banskih dinarâ.

Žigmund sin Aleksandrov padne u nemilost kralja Sigmunda, te g. 1403. podade castrum Nekče Davidu Lackoviću.

G. 1406. ponovno je taj grad u kraljevskim rukama.

24. svibnja 1407. podade ga kralj za 17.500 for. palatinu Nikoli Gorjanskomu, te ga tako Gorjanski držahu kroz čitav XV. vijek.

Konačno ga dobiše knezovi iločki (Ujlaki) 1506.

G. 1532. padoše Našice u turske šake. Zavojšti ih veliki vezir ljuti Ibrahim, kojemu ujedno i pokloni car Sulejman Našice i Podgorač.

18. listopada 1608. zametnu se kod Našica oveća bitka između Turaka i hrabrih kršćanskih ustašâ, kojima bjehu na čelu Slavetić i Kolaković.

Ovi su se sve do mjeseca listopada pomenute godine zadržavali u slavonskim šumama tražeći zgodnu priliku, kako da osvete svoju patničku braću.

U to im poruče požeški Franjevci, da požeški paša Sulimanić kani udariti na Osijek s ogromnom vojskom.

Naši se junaci povukoše k Našicama i tamo negdje u šumi pričekaju pašu.*)

*) Ivan Švear: Ogledalo Iliriuma str. 445.

18. listopada 1608. preobuku se predvečer Slavetić i Kolaković u tursko odijelo, te iz zasjede nasrnu na pašu i poubijaju do 300 Turakâ. Paša se vrati iz boja ranjen u desnu ruku u Požegu.

Isprva je bolan držao, da se je na nj digao našički aga, pa ga zbog „nevjere" prijavi budimskome paši. Ovaj pozove jađanog agu na odgovornost. Došavši naš aga u Budim, da se opere od osvade Sulimanić paše, ne dopusti mu paša da se brani, nego ga dade ni kriva ni dužna objesiti na gradska vrata.

Eto tako uludu poginu naš našički aga !

Narodna pjesma dostojno je iskitila oslobodjenje Našicâ od Turaka:

Rešetare uzeše junaci,
I sa banom*) silnu Kostajnicu,
I sa Leslom bielog Osika,
Grad Požegu, Gradišku i Kobaš,
Pleternicu, Našice i Erdud.

Našice su iza izgona Turakâ morale biti dosta maleno mjesto, jer se u popisu od g. 1688. nabraja u njima samo 7oo stanovnikâ.

U izvještaju cesarskog povjerenika, generala grofa Karla Karaffe u Osijeku g. 1698. opisuju se Našice ovako:

Našice imadu stari porušeni grad**), trg i osam selâ.

Da budu prosti od robote za utvrdu osječke tvrđave pogodiše se Našičani, da će isplatiti 1030 for.

Zato će kao i Osječani i Požežani besplatno voziti provijant na tursku među.

U Našicama postoji crkva sv. Antuna i manastir, u kojem se nalazi novicijat fratarâ bosanskih.

*) Nikolom Erdödydi-em.

**) Bedemgrad u Krndiji.

U ono su naime doba bili sjedinjeni franjevački samostani u Bosni, Slavoniji i Ugarskoj u jednu provinciju: „ Bosna srebrna" zvana.

Našice pripadahu najprije grofovima Odüje (Oduyer).

God. 1732. kupi imanje Našice od grofice udovice Odüje, Josip barun Pejačević za 18.000 for.

Za burno Trenkovo doba igraju i Našice zanimljivu ulogu.

U prvoj polovini 18. stoljeća bila je vrlo nesigurna brjegovita okolina Našička sve tamo do Požege. Zimi su hajduci boravili kod svojih znanaca i prijatelja, a kad osvanu Gjurgjev danak, onda oživiše planine: Dilj gora, Psunj, Papuk i Krndija.

Iz požeške se je kotline moglo putovati u Našice samo danju i to uz dobru stražu. Noću se nije nitko usudio na put krenuti, jer su Papuk i Krndija bili nakrcani hajdučkom čeljadi, te je tako propao čitav promet.

G. 1709. *) putovao je preko Krndije iz Našica u Požegu dominikanac o. Natalije. Jadnika iz Našica oplijeniše hajduci, te se je morao u Požegi u samostanu Isusovacâ dugo oporavljati od silnog straha.

14. kolovoza 1720. oplijenilo je 80 razbojnika na Krndiji Turke, koji su išli u Našice na vašar, a i nekoliko Požežanâ.

Jednog su Turčina izmrcvarili i ubili, a druge izranili.

Požežani nekako umakoše očitoj smrti.

Vojničke su oblasti dosta ganjale hajduke, a pravi strah i trepet bje im barun Franjo Trenk.

Kušalo se je silom i milom, da toj nemani na put stanu.

*) Julije Kempf: «Požega, zemljopisne bilješke». Str. 195 itd.

Carska komora pošlje g. 1736. u Požegu posebnu komisiju, da istrijebi hajduke.

Ova proglasi oprost svjema onim hajducima, koji se njoj drage volje prijave u Požegi i polože hajdučko oružje uz zakletvu, da ne će više tjerati taj mrski zanat. Ujedno im se zagrozi komisija, da će nepokornike pohvatati i nabiti na kolac.

Mnogo su djelovali na razbojnike Franjevci, koji su išli raspelom u ruci u šume te obraćali razbojnike na čestit život.

Našički franjevci obratiše do 50 hajdukâ te ih poslaše povjerenstvu u Požegu. Među ovima se je poglavito isticao čuveni Kostreš ili „čiča" harambaša zvani.

O. Mihajlo Pavunović obrati ih takodjer 50 u Požegi. Dobili su nešto novaca, da mogu mirno obrađivati svoju zemlju. Nekoji su priznali, da su za svoga hajdukovanja smaknuli tja do 50 ljudi!

No mnogi se latiše ponovno svog hajdukovanja čim se je komisija razišla.

1. srpnja 1734. *) pođe barun Franjo Trenk sa dvadeset oboružanih pandurâ u Našice na vašar, da kupi konje. Ovdje ukrade neki hajduk njegovim pandurima dva konja, a ovi zagrabivši odmah za blatnim tragom za konjokradicama naidjoše na nje i na ukradene konje u nekome obližnjem selu. Kada su panduri htjeli da svežu lupeža, pobuni se na njih čitavo selo. Nato jedan pandur izvadi iz pojasa kuburu, te ubije najbližeg seljaka.

Vidjevši to ostali seljaci, razbjegoše se kojekuda, a panduri se vrate svome gospodaru Trenku s onim svezanim hajdukom u Našice. Trenk odmah izruči lopova našičkome poglavarstvu, na što mjesni sudac

*) Šišić: Franjo barun Trenk i njegovi panduri. Str. 73.

zaište od Trenka, da mu uzvratno predade pandura, koji je ubio pomenutog seljaka.

No o tome Trenk ne će ništa da čuje.

Na to diže sudac četrdeset momakâ (jer je onda bila u zemlji vojnička uprava), te navali na Trenka i na neko dvadeset njegovih pandurâ.

Pandurski harambaša pade, a Trenk ostade ipak neozleđen, premda mu je jedno zrno prožviždalo tik glave, te se zabušilo u spahinsku kapiju.

Ljutit pohiti Trenk u Osijek, da tamo zadobije zadovoljštinu, ali usuprot bude bačen u tamnicu, odakle ga njegov veliki prijatelj general Khevenhüller izbavi uz otkupninu od 1700 for., dok bje njegov pandur odsuđen na sedam godinâ teške robije.

* * *

Vele, da su jednoč Trenka htjeli pogubiti njegovi panduri, što ih je upotrebljavao protiv hajdukâ.

U dobri čas to Trenk začu. Kada su nekog dana došli u gostionicu na Krndiji, opije Trenk sve pandure. Kada su kruto zaspali, izvadi im Trenk iz njihovih pušakâ taneta te mirno legnu spavati.

U jutro im onako mamurnim spočitnu njihovu nevjeru te im zapovjedi, da se u red povrstaju i u njega ispale puške svoje, tvrdeći, da mu njihova taneta ne će nimalo nahuditi.

I u zbilju . . . Puške opale, a Trenk ostade čitav na udivljenje nevjernih pandurâ, igrajuć pred njima. (Ilić str. 20.)

Našička gospoštija dala je 7 pandura Trenkovoj banderiji.

* * *

Taube u svome interesantnom djelu: „Historische und geographische Beschreibung des Königreiches Slavonien und des Herzogthymes Syrmien" 1778., spominje

ovo: „Gospoštija Našice graniči na jugozapadu s dobrom Kutjevo, a na ostalim stranama međaši sa spahilukom virovitičkim."

Premda obseže gospoštija samo $2^1/_2$ kvadratne milje, te je s jedne strane okružena bregovimâ, a s druge strane močvarama i šumama, to je spahija, grof Pejačević, kome pripada i virovitičko vlastelinstvo, ovaj maleni spahiluk krasno uredio. Pribrajaju mu se i 14 sela, od kojih su neka nedavno podignuta.

Na jugu i zapadu proteže se visoki brijeg, koji seže do mjesta Našicâ: Tu ćeš vidjeti strašne gudure i strme doline, kraj kojih jure kola tja do navrh brijega.

Zimi se ne možeš ovuda voziti bez životne pogibli.

Ovdje i ondje zamijetiti ćeš majdane kamenog ugljevlja, koje pušta žilje i na površinu zemlje u podobi crnog škriljavca.

U spahiluku imade mnogo zapuštenih drevnih gradinâ, koje bi bilo dobro pomno istražiti.

* * *

Našice su staro rđavo građeno spahinsko mjestance sa ogromnim samostanom Franjevacâ, koji ovdje imadu i župu.

Nedaleko je od Našicâ u šumi staklana sa 8 peći. Uz staklanu je i pepelana. Radnikâ imade 40, te su zgoljni Njemci.

Prave stakleno posuđe i prozore, koji usrijed ciče zime ipak popucaju. Nešto se od te robe šalje i u Tursku.

Poduzetnik o e tvornice dobiva od gospoštije godišnjih 200 for.

Stoga i sječe drva koliko i kakove vrsti hoće, tako, da je već dobrano šumu prorijedio.

Ovdje je također i nasip, koji preko močvare vodi do Koške u valpovačkoj gospoštiji.

Redovita cesta iz Osijeka na Požegu i Gradišku ide preko toga nasipa, koji je dosta širok, te je dugačak jednu milju.

* * *

Da su početkom prošlog stoljeća Našice bile optočene morem šumâ, svjedoči nam Csaplovics u svojem zanimljivom djelu: „ Slavonien und zum Theil Croatien". 1819.

Uspevši se do našičke gradine „Bedemgrada" kojeg zove: „Türkische Citadele" zapanjen kliče: „Odavle ćeš lasno vidjeti veliki dio Slavonije kao da je ogromno more od šumâ, ovdje i ondje zamijetit ćeš koji toranj crkve. Pa da ti onda u ovijem nedoglednim i strašnim šumama među lisicama, medjedima i vukovima prebivaš?!"

OPIS NAŠICÂ.*)

Po o. Emeriku Paviću godine 1766.

Našice, koje leže među gustom, neprekidnim vijencem samih šumâ i brdina bijahu velika varoš, što svjedoči stara, ogromna crkva presv. Trojstva, koja još i dandanas opstoji.

Imadu kojih 76 kuća. Gospodar (terrestris dominus) im je barun Josip Pejačević (Dominus Josephus e liberis baronibus de Peacsevich), koji ujedno ovdje i nastava.

U blizini idući prema Požegi nalaze se ruševine samostana duvna Klarisâ, a u duljini od neko četvrt sata u jednoj ubavoj dolini teče rijeka, koja baš obiluje ribama. (Flurius, diversis piscibus feracissimus).

Od Osijeka udaljene su 6 milja, a malo manje i od Požege.

Na zapadu kako ulaziš u varoš nalazi se samostan. Prema Osijeku neko 300 koračaja od samostana udaljena je crkva presv Trojstva. Drevna samostanska crkva nedavno opravljena posvećena je svetome Antunu, možnom odvjetniku i čudotvorcu, koji po čitavom svijetu čini velika čudesa. Ovom prilikom hoću da napomenem jedno čudo koje se je upravo u Našicama zbilo.

*) Ramus viridantis olivae: de Conventu Sancti Antonii Nassicis 1766.

Cslanak XXII.

Od blagodarnosti S. Antuna u Nassica.

Blizu mista imenom Nassica
Lipi ima u vodi ribica.
Csovik pustiv konje na travicu,
Odde tamo, da lovi ribicu;
Fatajuchi bisse zadrimao,
Zadrimavssi ondika zaspao;
On od sanka kadse prenuo bisse,
Svojih konjah vech nenagje visse.
On odlucsi zatim doma iti,
Kanssiamse svojim potuxiti.
Oni njemu lipo viche dasse,
Od Antuna kad svetog kazasse.
Bolesnike koi svud pomaxe,
Svakom stvari izgubljene kaxe.
Kud rekosse, ode na teanu,
Plativ misu ocu Gvardijanu.
Misu reko plati on lantanu,
Rad pivanja tim imenom zvanu
Misu kada Frutri propivasse,
Onse Bogu ponizno moljasse,
Svetog Antu u pomoch zovechi,
Uzdissuchi i suze ranechi.
Kadse sverssi ova sluscba sveta,
Scalostanse u polje prosseta.
Izissavssi on reko, u polje,
Trasci konje svuda berscebolje.
Fratar prid njim u habitu stade,
Njem rekavssi da za konje znade.
Bass gdi piva u ssumi gerlica,
Ondi recse, pasu dva konjica.
Zatim Fratar izcseznu prid njime,
Nitga pozna, nit mu znadde ime.
Kudmu recse, onamo ottide,
I zatime veseo natrag ide.
Nagje konje gdi pasu sapeti
Kad prid podne sat bisse deveti.
U manastir onse veseo svrati,
I dobrotu zafalnostjom vrati.

Koje bio taj Fratar recseni,
Nego ini Ante posvecheni?
To Slovinci svuda dobro znadu,
Pouffanje koi k-njem imadu.
Joss i ovo imadem kazati:
Csovik dogje da Misicu plati
Sstomu bisse voli pokradeni,
Po herfuzi u zbig odvedeni.
Plati Misu, i pri njoj moljasse,
Zatim kuchi onse povrachasse.
Alli eto csovik ide s-puta,
Rekavssimu i dva i tri puta;
Idi bratac amo ovim putem,
Volove chess tvoje nachi tutem;
Herfuzibo kada nji gonisse,
Fratra za njim oni opazisse;
On uplassi recsene herfuze,
Oni od strah pusschajuchi suze,
Ostavivssi scivinice tvoje,
Pobigosse u ssumarje svoje.
Csovik dakle ode putem onim,
I csetito dogje volom svoim:
Pak ottira veseo kuchi marvu,
Zatekavssi svukoliku zdravu.
Baš i ovo valja spomenuti
Da ocsito svak mosce viditi,
Csudotvorni da nass Antun sveti
Od zli ljudih sve mosce otteti;
Csovik svinje izgubio bisse,
Nji trascechi nenagje visse,
Jerji herfuz bisse ottirao,
Koino je csesto ljudma krao
Csovik zatim dogje u dan oni,
Da sstogoder on Bogu pokloni.
Poklonivssi dakle Misu svetu,
Marvu svoju on nagje uzetu.
Izissavssi iz Cirkve napolje,
Gdi Fratarsko tad biasse kolje.
Nagje svinje sve travu pasuchi,
Zatim veseo ottira i kuchi.

Nekome su okolišnjem seljaku u polju izginula dva konja, te će platiti našičkom gvardijanu svetu misu, da je pjeva na oltaru svetog Antuna.

Poslije svete mise pođe u polje, gdje na svoje čudo spazi nekog mladog franjevca, koji mu pokaže, gdje su konji, te ga u tili čas nestade...

Taj seljak uistinu nađe svoje konje na označenom mjestu.

Smjesta se zaputi u manastir gdje iskaže sve, što mu se je dogodilo.

A tko je taj tajanstveni franjevac — pita o. Pavić — nego li našički patron sv. Antun Paduvanski?

Stara crkva, osobito marom eksprovincijala o. Marka Bulajića podignuta, nije bila tako široka, nego više dugačka, a u takovom obliku ostala je i kod nedavne reparacije (t. j. g. 1765.).

Crkvi je nadozidana kapelica Majke Božje, ograđena željeznom rešetkom, koju u velike pohađaju i štuju vjernici osobito u njene blagdane.

Narod dolazi hrpimice ovamo ponajpače na Antunovo i Veliku Gospojinu u koje su dane puna crkva i manastir, te jedva dostaje svećenikâ za toliki svijet...

Ovdje moram da spomenem blagopokojnog baruna Marka Pejačevića, koji je mnogo darovâ prikazao na čast svetome Antunu. Osim toga dosta je dao na opravak samostana (kome u pogledu simetrije jedva ćeš naći premca u provinciji): a i braći je mnogu uslugu iskazao.

Svećenikâ ovdje imade 27, koji služe u varoši,*) zatim u Valpovu**) (gdje su četvoricâ) i u Miholjcu. U ostala sela samo ekskuriraju (zalaze).

Samostan imade dosta prostora, te ima krasan vrt, koji se diči rodnim i bujnim drvećem.

*) Našicama **) rezidenciji

Samostanski sindik (punomoćnik) bio je od 1718.—1736. Luka Crkić, zatim Martin Ivanišić Osječani. Zamjenik sindika jest Našičanin vrijedni Šimun Grčić.

A.

SAMOSTAN.

Našički samostan Franjevaca podignut u čast svetom Antunu Padovanskome najstariji je u čitavoj Slavoniji. Već godine 1321., 1323. i 1327. spominju se franjevačke pokrajinske skupštine u Našicama (capitula in Negke). Dakle se punim pravom zaključuje, da je ovaj samostan opstojao prije pomenutih godinâ, upravo u klici i prvome razvoju franjevačkog reda.

Do godine 1400. pripadao je zagrebačkoj čuvariji (kustodiji), od 1450. nastavaju ga braća „opslužitelji" (observantes).

Za vrijeme Turaka dosta se je pogodovalo našičkome samostanu, dakako da je zato trebalo junački mititi kadije, begove i druge turske mogućnike.

Poslije odsudne bitke kod Mohača 1526. zacijelo su jedini Franjevci krijepili i čeličili siromašni i očajni katolički puk u svijem krajevima Slavonije i Srijema utjehom vjere Kristove. U to su doba bila sačuvana jedino dva franjevačka samostana i to u Velikoj i Našicama. Ostale su popalili i uništili.

Odavle su upravljali svjema župama između Save i Drave, te bi se obično po odredbi svojih provincijalâ svake treće godine na župama izmjenjivali.

Na tome ogromnom slavonskom prostoru bila su samo četiri svjetovna svećenika.

Časno ime gvardijana tako je imponiralo Turcima, da su našički samostan nazivali „gvardijan".

O. Grgur Čevapović spominje, da je bio za tursko doba g. 1662. našički samostan tja i opravljen. To je rijetka pogodnost i milost bila, buduć da dobro znademo , e su katoličke crkvice bile za to strašno doba gradjene od samoga pletera te oblieplјene blatom, a samostane opravljati pogotovo podizati nije se smjelo niti pod živu glavu.

G. 1679. napominje se, da je u Našicama bilo 50 redovnika, a samostan da je imao duga do 4000 imperijala. Da su bili našički franjevci u velike cijenjeni rezabire se i stoga, što je bio fra. Grgur rodjen Našičanin (Gregorius de Nekche), beogradskim biskupom, kako to napominje papa Martin V. g. 1419. Ovdje su u tursko doba i rado prebivali odlični franjevci, kao bosanski biskup Toma Marnjarić, biogradski Benlijić i generalni vikar zagrebačkog biskupa Petar Nikolić, tražeći ovdje zaklon od progonstva i odmor od tri dana putovanja.

Kada su bili Turci poslije kobnog poraza kod Beča 1683. naglo proćerani iz ugarskih i hrvatskih zemaljâ, nijesu na svom odlasku štedili crkve ni samostana.

Tako su i na našičkome manastiru i starodrevnoj mu crkvi dobrahno iskalili svoj bijes, koji su neko 150 godine lukavo pritajali.

Ogromnom našičkom župom upravljahu franjevci države Bosne srebrne. Za vrijeme turskog pašovanja u Našicama napominju se ovdje ovi gvardijani.*)

1658. o. Blaž Podraić (a Podraga), 1666. o. Marijan Resić, 1669. o. Andrija Jelačić, 1670. o. Mihajlo Suknović, 1678. o. Josip Šumljak, 1678. o Juraj iz Podgorača (de Podgora), 1681. o. Marko Odobašić.

*) P. Ferdinandus Kaiser: Cathalogus R. R. Patrum Superiorum Conventuum Provinciae s. Joannis a Capistrano. Budapestini 1896.

Radoslav Lopašić u svome zamjernom djelcu: »Dva hrvatska junaka« spominje, da je Luka Imbrišimović bio i našičkim gvardijanom. Da je »Sokol« franjevac Luka ostao u lijepoj i časnoj uspomeni kod Našičana, svjedoči i »Ibrišimovićeva ulica« na odabranom mjestu trgovišta Našice. No pomenuti o. Kaiser spominje samo, da je o. Luka bio predsjednikom budimske rezidencije od g. 1658.—1681., te ga medju našičke gvardijane nigdje ne uvršćuje.

Da se osvrnemo na neke zanimljivije epizode iz života našičkih franjevaca, a u to kobno tursko doba.

G. 1633.*) traže vjernici u Sarajevu, Banjaluci i Požegi svetu propagandu, da im dade za biskupa fra. Jerka Lucića, koji da je vrlo zaslužan za opstanak katoličke vjere preko Save, gdje da je mnogo naroda predobio za Krista.

Osobito da je revnovao u Našicama, gdje se vjernici točno i revno drže svoga zakona.

Ovoga oca malo da ne u dva maha kamenovahu, poglavito zbog uvadjanja Gregorijanskog kalendara.

Obnovio je mnoge crkve u ovim krajevima, ponajpače samostan svetoga Antuna u Našicama, gdje živobrojni oci (Questo padre ha restaurate molte chiese in quel paese et un monastero, cke si chiamo s. Antonio di Nassizze, dove che habi tano adesso i Padri in buen numero).

God. 1632.**) nastade strašan progon katolika, koji je započeo carigradski patrijarka Ćiril.

Sdruživši se s krvnim neprijateljima imena Isusovima — Turcima, počinio je nečuvena nedjela osobito u samostanu našičkom.

*) Acta Bosnae pag. 413.

*) Smičiklas: „Dviestogodišnjica oslobođenja Slavonije." pag. 83

»Nije manji progon ovdje u Slavoniji« — veli savremeni izvjestitelj, »nego što je bio u prvo doba kršćanstva.«

Odvedoše u verigama našičke fratre. Najviše da je trpio o. Simon.

Dotični otac ovako piše svetoj propagandi u Rimu: »Mnokrat otio sam pisati Vašemu gospostvu, ali niesam mogao od velika progona i napasti, kojom nas muče, koje patimo od Cirila patriarke vladike, ako bude ova persekucija durati jošte do tri godišta, znajte Vaša gospostva, da se neće moći katolik u Bosni i u Slavonskoj i Ungarii održati. Sadanji vezir koji posadi Ćirila patriarku, na to ufati nas tri sacerdota (svećenika) i drža nas od mladoga božića do kandelove (svijećnice) na ledu i sniegu, da nam su spali nokti od prsta i nogu; gvoždje na ruku i na grlu; po jedanput s ledom vode pismo i po malo kruha crna uzesmo; vidjesmo gdi nabijaju na kolje ljude, a druge pod palicama more, a treće sieku, koje sam podpomagao pred smrt s ispovedju i ponukavao, da umiru veselo i sam sam bio olučio karvahu (krv) proliti, ali nektiše nas pogubiti, nego naopako nas konopcem svezali biući strangom po žila i po kolienu govoreći: ti si obratio od Dunava do Kaniže, kamo ti popovi i biskup od Rimpape?

15. travnja god. 1635.*) piše iz Nijemaca, generalni vikar Petar Sabbatini, da Ćiril carigradski patritrijarka sa svojim šizmatičkim biskupima uz pripomoć jednog velikog vezira, toga čuvenog neprijatelja imena kršćanskoga, progoni katolike mukama, kakove su upravo trpjeli prvi kršćani.

Pomenuti patrijarka da je u manastiru sv. Antuna u Našicama, dao sapeti u verige gvardijana i dva oca.

Fermendžin: Acta Bosnae: 421.

1. lipnja 1638. piše iz Sarajeva Antun Matijević tajniku svete kongregacije, da je bosanski paša od našičkih fratara silom iznudio dvije tisuće i 800 škuda.

God. 1677. piše iz Velike*), fra. Luka Ibrišimović zagrebačkomu biskupu Martinu Borkoviću, da je bio našički gvardijan, o. Matija Jakšić, pohadjajuć pokraj Drave jednu župu napadnut od dvanaest hajduka**), koji su ga užasno mrcvarili, sasuvši u nj osam hitaca iz puške, te svukoše mu habit, povališe ga polumrtva na zemlju.

Dragi Bog mu je tu milost udijelio, da se je barem još mogao ispovjediti, te čim je obavio ispovijed svoju, baciše ga — što niti barbari Scite ne bi uradili — u Dravu.

Nad tim okrutništvom ne mogu da se dosta nazgražaju i isti nevjernici.

Ostala tri franjevca, svezavši im sastraga ruke, vucarili su čitava dva dana i noći po šumama, dok ih ne iskupe za dviesto imperijala. Ovakovo okrutništvo rijetko počinjaju kršćanski vojnici.

Smrt gvardijana***) Jakšića žalili su kršćani tim više, što je bio u Velikoj kao narodni učitelj na pučkoj školi.****)

Velik siledžija je bio i kapetan hrvatski plemić Juraj-Fodroci, za kojega vele, da je pod svoju zaštitu uzeo Vlahe, koji porobiše volove i svinje našičkog manastira.

---

*) Lopašić: „Starine", pag 45.

**) četnikâ iz Vinjâ pod vojvodom Filipakom, podčinjen i kapetanu gjurgjevačkom.

***) o. Kaiser usuprot ne napominje o. Jakšića medju našičkim gvardijanima.

****) Lopašić: Dva hrvatska junaka, str. 139.

G. 1660. opisuje generalni vikar fra. Petar Nikolić parokije u Slavoniji, medju njima i našičku ovako:

U Našicama je samostan svetog Antuna, na koji dan i na Veliku Gospu dolazi narod sa sviju strana, proslavi svetkovinu Bogorodice i rečenog patrona crkve.

Kraj samostana nalazi se takodjer lijepa stara crkva Presv. Trojstva, nekoć možebit župska, u kojoj je svakog blagdana misa i propovijed. Udaljena je od samostana kako bi se dobacio kamenom.

U selu zvanome Motičina (Motičina) drevna je crkva svih svetih lijepa i velika, ponovno opravljena po časnome ocu fra. Stjepanu Kovačeviću iz Velike, te je ondje u duhovnoj pastvi časni otac fra. Martin iz Broda definitor (vijećnik) teolog i propovjednik.

U selu K o š k i takodjer je stara crkva pokrivena,*) te je providjena sa svim potrebnim, da se može govoriti misa. Tamo je neki fra. Marin, iz našičkog samostana.

U selu Z o l j a n u je prema samostanu (?) zgodna crkva sv. Katarine, na čiju se svetkovinu služi sv. misa.

Kraj nje je samostan (?) i crkva sv. Martina pokrivena, sa drvenim tornjem, ovdje je služba Božja u neke svetkovine.

U selu Podgoraču je drvena crkva na čast svetom Nikoli podignuta. Kraj samostana našičkog sa zapadne strane nalaze se ostanci zidina i zovu se Klara, od manastira kako bi se dobacio kamenom. M o ž e b i t da je tu nekoć bio samostan duvna Klarisa.

*) ističe »pokrivena«, jer mnoge crkve ne imadjahu niti tužnog krova!

Malo dalje je čitava crkva s tornjem i pokrivena, zove se M a r t i n po crkvi posvećenoj sv. Martinu, u kojoj se vrlo često služi sveta misa, te je oprost na dan sv. Martina. Onamo dolazi svećenik iz samostana.

Naš našički kućni kroničar (historiographus domus) iz početka 18. stoljeća opisuje našički samostan, crkvu i samu varoš (oppidum Našice) ovako:

Usrijed gustih šuma leži selo (pagus) Našice zvano, te vele, da je tu nekoć bila ogromna varoš. Uslijed brojnih bitaka i okršaja spade ovo mjesto na ciglih pedeset kuća!

Na zapadnoj strani i to na kraju mjesta leži naš samostan utemeljen g. 1373.

Nedaleko od samostana razabiru se temelji drevnog samostana duvna Klarisa onamo prema Požegi.

Prema Osijeku 500 po prilici koračaja od samostana nalazi se jošte crkva presv. Trojstva.

Na sjevernoj je strani u jednoj ljupkoj dolini rijeka, koja obiluje ribama.

Gospodar (dominus terrestris) ovoga mjesta (loci hujus) je preuzvišeni gospodin grof Odüje (comes de Oduijr). Samostan imade jednu klauzuru, dva stara dormitorija (spavaća soba), ogroman podrum, te udobne ćelije.

Zapadni diel (trakt) samostana podigoše braća god. 1717. milostinjom raznih dobročinaca, s južne strane nije prije izgledao kakav je sada.

Sa istočne strane temeljito ga opraviše g. 1708.

U ovome je samostanu uvedena filozofija 1725. Lektor je o. Josip Batinić. Braće redovnika imade u samostanu redovito oko č e t r d e s e t, pribrojivši i one napolju župnike, koji pripadaju ovome samostanu.

Novicijat*) je također od iskona ovdje bio uz male iznimke.

Prekrasan toranj podignut je iz samostanske milostinje g. 1714.

Drevna samostanska crkva podignuta na čast svetome Antunu Paduvanskome, posvećena bje 14. rujna 1707., po presvijetlome zagrebačkom biskupu Martinu Brajkoviću.

Oltara imade sedam.

Glavni je oltar posvećen svetome Antunu Padovanskom sa čudotvornom slikom svečevom, koju je neki glasoviti talijanski umjetnik naslikao . . . . te koja je donešena . . . .**)

Ovu sliku i oltar mnogim darovima vjernici ukrasiše te je često pohađaju osobito na Antunovo.

Od strane evangjelja prvi je oltar svetog Josipa, zatim dolazi nedavno vrlo krasno ugotovljena Gospina kapelica. Iza ove sliedi kapelica Isusa na stup privezana (bičovana).

Sa lijeve strane prva je do sakristije kapela Isusa, druga Ivana krstitelja, a treća svetog Franje.

(Tada je kor bio još iza oltara.)

Sakristija je urešena dapače i srebrnim posuđem te imade dosta dragocjena ruha.

Eksprovincijal o. Marko Bulajić mnogo je dragocjenosti ovamo donio iz Italije i drugih krajeva, te njima crkvu našu ukrasio.

Za vrijeme Turaka bio je u Našicama kao i u Velikoj samostan braće opslužitelja (observanta) države Bosne srebrne, kojima je bio na čelu gvardijan.

*) Godina kušnje za redovnike novake.

**) Ime slikara i godinu kada je ovamo donešena, kroničar ne spominje.

U drugim varošima i mjestima predstojnici redovničkih kuća nijesu se zvali gvardijani, nego prezidenti i paroci (župnici).

God. 1755. dograđen je samostan na istočnoj strani do tornja, te su i prozori probijeni na crkvenom pročelju.

Na glasovitome kapitulu (franjevačkoj skupštini) našičkome, koji se je održavao 16. kolovoza 1787. razdijeljeni su slavonski samostani od bosanskih, te je tako nestalo slavne, starodrevne provincije »Bosne srebrne«, a slavnoski se samostani stopiše najprije s ugarskima, a poslije s austrijskim (1824.) manastirima u provinciju »kapistransku«.

28. svibnja 1817. nastao je u tri četvrt 7 ujutro strahovit potres, koji je trajao do 50 časaka. Samostan je bio jako oštećen, tako da su se sobe sa zapadne strane porušile, a nijesu mnogo bolje prošle ni sobe s juga.

Šteta se je računala na kojih 20.000 kr.

Toga kobnog dana bili su također oštećeni: Pejačevićev dvor i županijski kotarski sud (domus districtualis comitatus).

Pomenutog dana još se je češće ponavljao potres.

Dapače više se je godina osjećao sada jači, sad slabiji potres, da su se često i procesije držale, e dragi Bog odvrati od puka svoga oštri bič — potresa.

Našički je samostan nekoć bio upravo mala biskupija.

Ovdašnji su svećenici napolju upravljali sa slijedećim župama:

Podgorač, Orahovica, Sopje, Dubovik i Varovik. Nadalje Valpovo (kao rezidenciju sa 5 svećenika) Miholjac, Brodjanci i Petrijevci. Dapače tja Gorjane i Vrbicu u djakovačkoj biskupiji.

God. 1750. ustupio je našički samostan osječkome: Vrbicu, Gorjane, i Petrijevce, a Dubovik i Varovik veličkome samostanu.

No s vremenom moradoše pojedine župe našički franjevci napustiti.

Orahovicu zapremiše svjetovni svećenici (duo petrini) 1751., a Sopje 1756.

U travnju 1781. zapremiše u pečujskoj biskupiji vanjski svećenici neke župe, kojima dosele upravljahu franjevci našičkoga samostana; i to:

Miholjac, gdje je bio prvi pop Antun Skarić, zatim Valpovo, Petrijevce.

U srpnju zapremiše župu Košku, pod koju spadahu filijale: Harkanovci, Ivanovci i Želčin. Prvi je župnik bio: Martin Karapančić.

Podgorač je samostan ustupio svjetovnom kleru 1807. god.

Već u burnome 17. stoljeću brine se ovaj manastir za škole. U ovo doba pripadoše mu župe: Sela i Koraševo, da skupa s veličkim samostanom drži dvije škole za mladež u Slavoniji.*)

G. 1708. spominje se u Našicama škola »gramatikalna«, u kojoj se podučavahu mladići s obe strane Save, koji su htjeli ići u ono doba visoko cijenjeni i željkovani red Franjevaca. Ovdje su ih učili*) latinsku gramatiku i literaturu, da mogu odavle poći u novake (novicijat), koji je bio u Velikoj, Iloku i Brodu.**)

Ovdje se već g. 1725. spominje tako zvana filozofija, koja je g. 1760. prenešena u Osijek, a iz Cernika ovamo premjestiše bogosloviju (theologija moralis).

) Lopašić: Starine 9.

**) Emerik Pavić: Ramus viridantes olivae pag. 64.

Od god. 1822.—24. spominje se ovdje i novicijat.

Odgajahu se u ovome manastiru i bosanski franjevački klerici.

Od godine 1830. nema više u Našicama klerikata.

8. veljače 1778. dopustio je grof Sigmund Pejačević, da se u njegovom kastelu može podučavati obospolna mladež iz svih njemu pripadajućih sela.

Podučavahu dakako franjevci do g. 1815. Prvi svjetovni učitelj bio je Antun Janković.

Naš se kroničar zgodno ispričava, što su stariji podaci ovog samostana dosta mršavi, veleći: »Dragi čitaoce, oprosti što su naše vijesti tako labave. Naši se stari moradoše sakrivati po pećinama i šumama, tu se borami nije dalo ništa pisati.

Ono, što se je našlo, spališe, razgrabiše i dadoše u ruke neuputnima.

Predstojnici samostani našičkoga.

A.

Gvardijani:

1658. Blaž Podraić (u Podragu).
1666. Marijan Rešić.
1669. Andrija Jelačić.
1672. Mihajlo Suknović.
1675. Josip Šumljak.
1678. Gjuro Podgoračanin (de Podgora).
1681. Marko Odobašić.
1693. Mihajlo iz Nijemaca.
1699. Antun iz Pečuha.
1700. Antun Jelić.
1703. Marko Bulajić.
1705. Antun Ilić.
1708. Blaž iz Rume.

1709. Marko Bulajić.
1712. Ivan iz Bijele.
1714. Franjo Našičanin.
1717. Marko Bulajić.
1718. Franjo Barčalić.
1721. Blaž Brodjanin.
1722. Franjo Bračalić.
1725. Antun Bačić.
1727. Blaž Brodjanin.
1728. Petar Morović.
1730. Stjepan iz Pečuha.
1731. Jakob Matijević.
1733. Stjepan Sanković.
1734. Augustin Blažević.
1735. Antun Bačić.
1736. Andrija Sevnjanin (iz Sevne).
1739. Josip Mikić.
1742. Mihajlo Benčević.
1745. Stjepan Valpovčanin.
1750. Marko Orašinović.
1752. Bernardin Sekulić.
1755. Ivan Pavlović.
1758. Gerard Valpovčanin.
1760. Klement Starkovčević.
1761. Nikola Starčević.
1765. Martin Hercegović.
1766. Marijan Bilinović.
1767. Luka Čakalić.
1768. Kapistran Glavaš.
1769. Gjuro Martinović.
1772. Filip Matković.
1775. Marijan Bilinović.
1777. Antun Lukačević.
1778. Filip Matković.
1779. Hiacint Mandikić.

1780. Silvester Ungar.
1781. Franjo Jozić.
1784. Marijan Lanošević (čuveni pisac, koji je mnogo lijepih stvari izdao u latinskom i hrvatskom jeziku).
1788. Ivan Pavlović.
1789. Lovro Fünkner.
1790. Ivan Grujičić.
1794. Mirko Kolar.
1795. Tobija Röckl.
1797. Solan Gjurošević.
1800. Tobija Röckl.
1803. Vid Ivić.
1804. Dominik Gaković.
1806. Blaž Štefić.
1807. Ved Ivić.
1808. David Engerth.
1810. Ivan Balatović.
1813. Josip Ljubić.
1814. Mirko Ljubišić.
1816. Andrija Liščević.
1817. Leonard Petrović.
1818. Ignjat Lovrić.
1831. Ciprijan Božić.
1832. Adalbert Horvat.
1835. Marko Klasanović.
1837. Erazmo Tomeček
1839. Pavao Nagy.
1842. Kosta Rudman.
1851. Mihajlo Filipović.
1872. Joakim Kišarek.
1873. Stjepan Vujević.
1875. Gervazije Radić.
1876. Firmo Pletikapić.

B.

Predstojnici samostana:

1900. Kapistran Geci.

1903. Celestin Franetić.

1904. Bruno Kovačević.

1912. Kapistran Geci.

B

CRKVA.

Neki nagađaju, da našička crkva potječe tja iz 13. stoljeća kao i samostan.

U toliko je na stvari, da je bila prvobitno gotička crkva. Još se i dan danas razabire iznapolja po čitavome svom obliku i potpornjima (stupovima), da je apsida bila starodrevna gotika.

Osobito se na samostanskom tavanu lijepo razabiru dva gotička prozora i portal. Kada su dogradili dvije kapelice: Gospinu i Isusa raspeta i produljili crkvu sve do kora, načiniše 12 novih prozora, te tom zgodom valjada zazidaše one interesentne gotičke prozore, koji se još i danas lahko iznapolja razabiru.

Iznutra dakako svod i stupove preudesiše prema vanjštini crkve, te je tako časna gotika uzmaknula pred današnjim neukusnijim, ali ipak praktičnijim štilom.

Na strani evangjelja kraj velikog oltara stoji zanimljivi latinski epitafij,

U ovoj grobnici bosanski biskup leži, koga smaknu neka kleta ubojnička

Svojim stadom trideset upravljao ljeta.

Veliki pobožnjak bješe i naučnjak vrli.

Hic jacet in tumulo praesul Plumbensis inique.

Quem dedit innocuum dextra inimici neci.

Iste suis ovibus ter denis praefuit annis,

Doctrinae radiis et pietate vitens.

U našoj samostanskoj biblioteci (knjižnici) čuva se bijela košulja (alba) neobično duga, u kojoj da je biskup Ogramić umoren.

Ovo se je ovako zbilo:

Proširila se vijest, da biskup imade silu novaca, te da sam stanuje u svojoj rezidenciji u Djakovu. To namami neke »sizmatike« (Srbe), da biskupa porobe i ubiju.

14. kolovoza 1701. oko tri sata noću provale u njegov stan, te ga rane teškom sabljom u bedro. Odrubivši mu glavu, ukradu sve što su tamo našli.

Po jednoj viesti pohvatahu ganerali nekoje od tih lopova, te tobože kod njih nađoše*) 30.000 for., no to ne će biti istina. Najposlije ga pokopaše u crkvi franjevačkoj u Djakovu, a 12. prosinca 1701. prenesu mu mrtvo tijelo u Našice, gdje eto i danas u crkvi počiva.

Tome prijenosu prisustvovala je i carska četa, a kada lijes otvoriše, nađoše tijelo čitavo, pače iz njega nije dolazio nikakav neugodan vonj.

Vojničko izvješće glasi:

Ja niže podpisani svjedočim sa svojim vojnicima, da je tijelo prečasnog Nikole od Olova (Nicolai Plumbensis), biskupa bosanskog — kojeg 14. kolovoza 1701. ubiše razbojnici — kada 12. prosinca iste godine otvorismo njegov lijes, nadjeno posvema čitavo i bez truleža, kao da spava.

Odavle je u Našice u samostan oo. Franjevaca otpremljeno, te nakon ceremonija, koje je nad njime pokojnikov rodjak Erasmo obavio, ponovno bi u raku položen.

---

*) Šišić: Županija virovitička u prošlosti. str. 44.

Potpisani ga vojnici ovamo dopratiše, te ga ujedno i vidiše. Što svjedočim skupa sa svojim vojnicima.

U Djakovu, 12. prosinca 1701.

Potpisano 12 vojnika.

Raungraff, privremeni komandant pješačke regimente V. R. Gabriel — Sant-Leus.

Franjevački provincijal tekodjer javlja propagandi u Rim, da je tijelo pokojnikovo mirišalo, te bilo gipko i izgledalo je kao živo.

Biskup Ogramić rodom je iz Požege, a starinom potječe iz Olova (Plumbo) u Bosnoj, stoga se ponosno i potpisuje Olovčić. (Nikolaus de Plumbo).

Bio je u mladim danima prvi učitelj bogoslovlja u Ljubljani. g. 1669. imenovan bi bosanskim biskupom.

G. 1677.*) dodje u Požegu, gdje ga u zao čas ovdašnji paša uhvati, te mu jadan morade poput roba dan i noć na trgu služiti.

Konačno ga vjernici uz silnu ucjenu otkupiše.

Poslije uskrsa 1684. predje biskup Nikola Ogramić pješke u prosjačkim dronjcima bosansku granicu kod Petrinje.

Lutajući čitav dan i noć, sretno prispije u Hrvatsku, a odavle se zaputi u Linc, gdje je zaonda car Leopold prvi sa svojim dvorom boravio.

Tu ispriča caru želju kršćana za oslobodjenjem, te metež Turaka, koji je zavladao u njihovim redovima zbog slavodobića cesarske vojske.

Ujedno ga vruće zamoli, da milostivo odašlje svoju vojsku u Bosnu i Hercegovinu, te pridruži ove zemlje državi svojoj. Uvjeravaše ga nadalje, da su franjevci pobunili narod u Bosni, te da trideset ti-

*) Batinić: „Djelovanje Franjevaca u Bosni i Hercegovini". II. st. 146., 159. itd.

suća vrsnih momaka jedva izgledje, kada će nastupiti carska vojska na bosansko zemljište, da se s njome sjedini.

Car uistinu odasla u Slavoniju čuvenog Lesli-a generala.

Prateći ovu vojsku biskup je učinio mnogu uslugu carskoj vojsci, uhodeći neprijatelja, stražeć poput prostog vojnika, nagovarajući kršćane na ustanak te obavljajuć u logoru duhovnu službu pune četiri godine.

Interesantno je, što je umolio svetu propagandu, da mu isposluje kod svete stolice pogodnost, e može u boju rabiti oružje, buduć da je u mnogo navrata mogao ubiti koga Turčina, a nije smio.

Što se tiče smrti Ogramića u arkivu propagande imade dosta podataka, koji razbistruju taj potresni dogodjaj.

Ovdje se napominje, da su neki raskolnici čuli, e on ima silan novac, te da stanuje sam u svojoj kući u Djakovu.

U sporazumku s nekima vajnim katolicima u mjestu, provale mu u stan 14. kolovoza 1701. u tri sata noću i udarivši ga mačem u bedro, odsjekoše mu glavu, porobiše ga jadnika, te iščeznuše netragom.

Tako nam svjedoči djakovački župnik o. Ivan Grlišić, koji je bio u prisuću ovog svetogrdnog zločina, te je jadva sam iznio živu glavu.

Papin poslanik javi u Rim, da su neki zločinci pohvatani od njemačkih generala, te da se je kod njih našlo 30.000 forinti.

16. kolovoza bi pokopan u susjednoj crkvi franjevačkoj, koju je nedavno priudesio iz turske džamije.

Vele, da se je isušila desnica onome, koji je ubio toga čuvenog biskupa.

Ogramić je za burnog života svoga imao ljuta okapanja sa vitežkim franjevcem, fra. Lukom Ibrišimovićem, svojatajući slavonske župe za svoju bosansku biskupiju, tobože, šta je nekoć Slavonija pripadala bosanskome vilajetu.

Fra. Luka kao generalni vikar zagrebačkog biskupa u Slavoniji bio je tome protivan.

No prije svoje smrti (u ožujku 1698.) zamoli ipak »sokol« Luka oproštenje od biskupa Ogramića.

Lijepo o biskupu veli naš povjesničar dr. Šišić: »Nikola Ogramić bio je muž energičan, za svoju stvar živo zauzet, koji se nije plašio ni poteškoća ni nevolja, riječju muž, kakovog su njegovo burno doba i tužne crkvene prilike trebale. S toga je i sasvim razumljiva velika žalost za njime u puku i medju svećenicima.

Kada se je g. 1765. restaurirala našička crkva, nadjoše ipak i Ogramićeve ostanke pretvorene u — prah i pepeo.

God. 1719. otpočeli su graditi kapelu (oltar) bl. Djevice Marije, koja bje 1730. dogotovljena, te iste godine iz stare malene kapelice prenesoše drevni, mnogo u narodu poštivani Gospin kip u novu kapelu.

1726. podignuta je propovjedaonica (nobilis cathedra).

1763. obnovljena je kapelica sv. križa, te je crkva produžena za tri hvata.

1764. podignut je veličanstveni oratorium (za grofovsku obitelj), dvanaest prozora s gvozdenim rešetkama i mrežama. Uzato se je glavni oltar mramorirao. (fasadi).

1765. na pročelju crkve podignut je kip sv. Ante uz dva angjela, četiri piramide, dva kapitela, oko Pro-

vidnosti Božje pozlaćeno, sve iz kamena, kako se još i danas lijepo razabire na pomenutoj fasadi crkve.

1766. obnovljen je veliki oltar na kojem je prvu svečanu službu Božju imao djakovački biskup Antun Čolnić.

Uzato su obnovljena tri pobočna oltara, podignut je kor i 16 kapatela na stupovima, te je tako crkva osobito iznutra posve drugo lice dobila, kako svjedoči i natpis na svodu crkve u lađi, koji glasi u hrvatskome prijevodu:

U ovoj čarnoj varoši: Nertem, Nekče, Vešice, Nešice, a sada Našice zvanoj, ova je crkva svetog Antuna Paduvanskog utemeljena godišta 1375.

Polumjesec (Turčin) ljuti u prah je pretvorio,

Pobjedosno pako Leopolda oružja mir joj pribavio.

Konačno opravljena bude 1687. Ponovno se rušit stade, napokon je opraviše, te na utjehu puka ukrasiše 1765.

Original glasi:

»In hoe fondoso oppido Nerthem, Nekcse, Vesiće, nunc Nassice dicto.

Haec ecclesia sancto Antonio Paduano fundata existebat 1375.

Quam lunae furor incineravit, per augusta Leopoldi arma his regnis quieti restituit, pietatis in signa refloruit 1687. Ruinae iterato propinqua en accenso zelo restaurata, et in solatia populi, ut conspicitur pluribus ornamentis aucta est 1765.

1760. nabavio je novu krasnu propovijedaonicu barun Josip Pejačević.

1772. obnovljen je milodarom baruna Josipa Pejačevića čuveni oltar svetog križa, u koji je po uzoru Gospinog oltara namješten kip Isusa privezana

za stup (bičovana) u stakleni okvir, koji se lahko može okretati.

1774. pozlačena su dva pobočna oltara: sv. Franje i Josipa po nekome zlataru iz Djakova.

Slike bjehu ugotovljene u budimskome samostanu duvna Klarisa.

Iste je godine konačno opravljen i oltar sv. Ivana Krstitelja.

Slika je načinjena također u pomenutome manastiru.

1776. donešene su ovamo orgulje od 15 regaistara iz Budima. Stajale su 900 for.

U novije doba dobavljeno je za crkvu slijedeće:

8. rujna 1888. izložen je javnome štovanju u crkvi kip Majke Božje lurdske, sa špiljom »Masrebelle« zvanom, na jednome stupu na lijevoj strani propovjedaonice.

Natpis joj je: Ja sam bezgriješno Začeće! (Je suis l' imaculee conception!) Taj kip blagosoven već u Lurdu, darivala je našičkoj crkvi grofica Gabriela Pejačević.

21. veljače 1892. nabavljen je novi križni put za 400 for. Blagosovio ga je bivši našički gvardijan o. Stjepan Vujević.

Kip sv. Florijana nabavilo je našičko vatrogasno društvo, te ga je blagosovio 18. kolovoza 1894. dekan i župnik orahovički Franjo Lamper.

U rujnu 1895. opravljen je po pečujskom zlataru Juliju Kaufmanu veliki oltar, koji bje 12. srpnja 1896. od groma znatno oštećen. Ujedno je novom pozlatom ukrašen oratorij obitelji grofova Pejačevića.

Obnovljeni oltar bje 21. prosinca 1895. svečano blagosoven po gvardijanu o. Firmi Pletikapiću.

U studenome 1895. ukrasio je svetohranište lijepim slikama Presv. Trojstva i kraljice neba akademijski slikar iz Pečuha, Andrija Graić, a ornamentiku je izveo neki Vadász.

18. lipnja 1896. postavljen je novi križ i na mjesto starog limenog krova novi bakreni krov na tornju, te je tom zgodom u jabuku umetnuta spomenica samostana i župe našičke sa svijem znamenitijim osobljem i ličnostima od g. 1896.

U rujnu 1896. obnovio je pomenuti slikar Andrija Graić čudotvornu sliku sv. Antuna Paduvanskoga, koja je kopija čuvene slike sv. Antuna u Padovi, te za koju vele, da je načinjena od jednog Talijana 1633. i u drevno doba ovamo donešena.

U listopadu 1903. dovršio je slikar Marko Peroš svoju malariju u crkvi.

Ujedno je ovom zgodom podignut novi oltar: spilja (grota) Gospe lurdske na mjesto starodrevnog u puku vrlo poštovanog oltara naše Gospe.

Čuveni Gospin kip prenesoše na oltar svetog Franje.

Kip Presv. Srca Isusova na oltaru sv. Josipa nabavljen po pomenutoj bratovštini za 200 kruna blagoslovljen je 24. lipnja 1906. po predstojniku samostana o. Bruni Kovačeviću.

A.

NAŠIČKE CRKVE I KAPELE.

I. Crkva presv. Trojstva.

Zvala se je i »župna« crkva. Fra. Petar Nikolić 1660. kaže: Kraj samostana je i druga lijepa stara crkva presv. Trojstva, možda nekoć parohijalna, gdje

se svakog blagdana služi misa i propovijed, udaljena je od samostana kako bi se dobacio kamenom. (uno ictu lapidis).

Naš kućni povjesnik u početku 18 stoljeća spominje, da prema Osijeku, neko 500 koračaja udaljena od samostana stoji čitava, ogromna crkva sv. Trojstva.

Emerik Pavić g. 1766. spominje, da je ta crkva: »prostrana, starodrevna« zgrada. No već se naši tuže, da je bila već g. 1740. posve zapuštena, te da se baron Josip Pejačević za njezin opravak ništa ne brine. Češće se spominje brježuljak Presv. Trojstva. (colliculum s. Trinitatis).

Okolo crkve bilo je zajedničko groblje za Našice i za okolišnja sela: Klokočevac, Vukojevce, Ceremošnjak. Zoljančani se ukopahu dielom ovdje, a neki i na groblju kraj drvene kapelice sv. Mihalja, koja je bila na jednom brežuljku nad selom.

Motičani se ukapahu u groblju, koje imađahu usrijed sela. Kraj groblja bila je drevna, velika crkva svih svetih, sagrađena od kamena. U ovom se groblju ukapahu i neki Šaptinovčani.

U crkvi sv. Trojstva služila bi se svake nedjelje sv. misa, te je bila na Antunovo i Veliku Gospu svečana procesija okolo crkve, a na Trojstvo je išao obhod ravno iz sadašnje crkve onamo.

Na prosne dane išla je procesija ovim redom: prvi dan do crkve Presv. Trojstva, drugi do kapele sv. Roka, a troći kao i danas okolo crkve sv. Antuna.

16. prosinca 1826. porušen je konačno humak na kojem je bila crkva presv. Trojice, te su kosti mrtvaca s ondašnjega groblja prenešene na zajedničko groblje.

Kapelica sv. Roka.

16. kolovoza 1780. blagosovena je kapelica (bogomolja) sv. Roka, koju je dao podignuti grof Sigmund Pejačević na kraju Našica, idući u Košku (versus Koshkam).

Kapelica sv. Klare.

1761. sagrađena je kraj novog samostanskog zida kapela sv. Klare, te su unutri namještene sadašnje slike: sv. Antuna i Klare.

U srpnju 1897. obnovljena je posvema pomenuta kapelica, te je ujedno u njoj postavljen novi oltar.

O. Petar Nikolić piše 1660.: Na zapadnoj strani samostana nalaze se tragovi zidina i zovu se »Klara«. Udaljena je od samostana, što bi se dobacio kamenom, bio je valjda nekoć ovdje samostan duvna Klarisa. Ovako veli pisac, koji je živio pred 250 godina. Po tome sudimo, da je samostan Klarisa morao biti sazidan u davno pred tursko doba, savremeno franjevačkom samostanu, no za provale Turaka dijelio je sudbinu mnogih cvatućih samostana u našoj tužnoj domovini.

Još koji kamen ili cigla porazbacani kojekuda po brežuljku Klare (in monticulo s. Clarae), sjeća nas na tihu postojbinu tih hrvatskih Franjevka!

II. Razni blagosovi i crkvene svečanosti.

Povodom oštrog sukoba između cara Josipa drugog i Fridrika Velikog pruskog kralja prolazilo je 13. ožujka 1778. kroz Našice na vojnu 2000 oklopnika (cataphractorum) Pálfijeve regimente te oko 2000 momaka Gradiške pukovnije, koje je predvodio ma-

jor, grof Antun Pejačević. Vojničtvo se je poredalo od samostana do Pejačevićeva dvora.

Ovdje je dao grof Antun bojne zastave blagosoviti.

Ovaj je sveti čin poslije službe Božje obavio pod mitrom, opat grof Franjo Žaver Pejačević.

U zastavu zabijahu (po ceremonijalu) čavle grofovi: Sigismund, Karlo i Antun Pejačevići te njihove supruge.

Zatim nadglednik Pejačevićevih dobara. Andrija Károlii, veliki sudac (judex nobilium) Ivan Martinović i časnici, koji se u našoj kronici poimence nabrajaju.

11. ožujka 1811. blagosovio je uz veliko mnoštvo naroda vikar, o. Stjepan Darašević prvi temeljni kamen novog Pejačevićevog dvora (kaštela).

Polovicom siečnja te godine dao je grof Vinko Pejačević kopati fundamenat, a u siečnju 1812. bio je dvor posvema gotov.*)

U siječnju 1865. Pejačevićevu dvoru nadozidane su dvije kube.

12. rujna 1858. blagosovljen je po dekanu i župniku u Feričancima Matiji Filiću, temeljni kamen nove našičke škole.

Veliki sudac (Vorstand) Miroslav Kraljević, pročitavši dekret u kojem se napominju svi odličnici iz duhovnog i svjetovnog staleža, uz ine vrijedne prisutnike, metnu taj dekret u lagvić napunjen uljem, te ga stavi na vječnu uspomenu pod temeljni kamen. Istog je dana iza posvete škole u prisuću mnoštva naroda ujedno posvećen i kip Majke Božje bez grijeha začete.

*) Neki nagađaju da je zemlja sa humka — na kojem je bila crkva Presv. Trojstva — otpremljena na sjevero-istočnu stranu 150 metara duljine, tamo gdje je danas dvor Pejačevića.

Taj kip ostaje na onome mjestu gdje je prije bio humak sa starodrevnom crkvom Presv. Trojstva i grobljem.

Našička općina preuze dužnost, da ovaj kip uzdržaje i eventualno opravlja.

Natpis na kipu ovako glasi:

Našička opština Devi Marii neoskvernjeno začetoj u znak svoga prie tri leta*) proglašenoga nauka u koje veruje prikaziva.

23. studenoga 1881. posvećena je velebna gotička kapelica i obiteljska grobnica Pejačevića, po dekanu i župniku u Orahovici, Josipu Kršnjavi-u.

Eto se danas koči ova impozantna i elegantna crkvica na onome mjestu, gdje su bile nekoć same šikare i guštare, te se odavle čaran vidik stere po ovoj zanimljivoj Bogom blagosovenoj okolici.

21. listopada 1900. blagosovljen je ponovno obnovljeni kip bezgrješnog začeća na trgu Pejačevićevu po kiparu Ferdinandu Schönbuchneru.

18. studenog 1906. u prisuću hrvatskog bana Teodora Pejačevića te raznih dostojanstvenika, brojnog činovništva i građanstva blagosoveno je vrelo vodovoda sa kipom sv. Ivana, po upravitelju župe o. Bruni Kovačeviću. Troškovi za izvedbu vodovoda iznašahu 150.000 K.

25. studena blagosovljen je vodovod, kojim je ukrašen kip bezgrješno Začeće na trgu Pejačevićevom po predstojniku samostana, o. Bruni Kovačeviću.

U ovome je mjesecu također blagosovena vatrogasna zgrada s tornjem na pomenutome trgu po gvardijanu o. Kovačeviću.

*) po papi Piju IX. g. 1854. proglašeno je bezgrješno Začeće bl. Djevice Marije.

III. Zanimljivi događaji u Našicama.

God. 1755. pobuniše se seljaci u Hrvatskoj proti svojim vlastelinima, te mnoge spahinske činovnike i njihove obitelji izmrcvariše i poubijaše, a plemićke dvorove popališe.

Plamen toga ustanka zahvati i Slavoniju od Virovitice do Našica. Na urečeni znak, svi bi podigli batine (ćule) u zrak uz poklik: »Svi!« to jest: »Radije da svi umremo, nego da dulje trpimo nepravdu!«

Ovako razbiješnjeli seljaci posmicali bi svu vlastelu u ovim krajevima, te bi im nanijeli silu štete, da ih naši franjevci ne umiriše. Nije ni šale, pobunjenika bilo je neko 3000.

Kraljica Marija Terezija otpošlje u Slavoniju komisiju, na čelu joj grofa Josipa Keglevića, da narod pred njom otkrije svoje tegobe.

Ujedno bje od rečene kraljice svjema biskupima u Slavoniji naloženo, da narodu navijeste, e je svakome slobodan pristup do rečene komisije.

Također i našički franjevci po nalogu zagrebačkog biskupa proglasiše s propovijedaonice puku, da se svatko smije potužiti na svoje spahije kod rečenog izaslanstva.

Osokoljeni time potužiše se pismeno na najnovije svoje tegobe po dvojici pouzdanika kod kraljevske komisije, koja je u to vrijeme boravila u Virovitici. Međutim ubrzu se stiša ta buna.

10. kolovoza 1756. prošlo je Našicama 100.000 vojnika iz gradiške krajine u vojnu na Prusa (centum mille).

G. 1777. prošao je Našicama nadvojvoda Maksimilijan.

U svibnju 1783. pohodio je Našice car Josip II. na svome prolazu iz Osijeka u Požegu i Novu Gradišku.

Naši ga franjevci uz tutnjavu svih zvonova dočekaše i propelom tamo kod samostanskog križa.

20. travnja 1796. prošlo je kraj Našica 6 regimenti carske vojske, da vojuju proti neodoljivoj armadi (vojsci) Napoleonovoj u Italiji

Budući da su osječka tvrđa i grad bilo u rukama Mađara, to se je (županijska) skupština županije virovitičke 29. siječnja 1849, obdržavala u našem samostanu. Ovoj je predsjedao podžupan Josip Janković vlastelin granički (de Granica) uz brojnu svitu velikih sudaca i jurasora.

Također je ovđe bilo lijepo zastupano svećenstvo biskupija: zagrebačke, djakovačke i senjske uz druge odličnike raznih županija.

B.

NAŠIČKI FILIJALI.

I. Motičina.*)

U listovima starim zove se: Matičina, Matočna, Motučina, Rijeka Motučina, Mačatina. Posjed Matučina; svećenik iz Mataučine 1435.

Gospodari joj bjehu: Motočinski, Čehi i Petikei, a u petnaestom stoljeću pripadnu Morovićima. Grad i kastel Motočina sa svjema svojim pripadnostima.

Grad Matučina spominje se 1395. Kastel Motučina 1465.

Kastelan gospodara .... Lovro od Matučine 1472.

Fra. Nikola Petrović piše 1660.:

*) Bösendorfer: Crtice iz slavonske povijesti str. 114.

U selu Motični drevna je crkva svih sveti, lijepa i velika, ponovno opravljena od poštovanog oca fra. Stjepana Kneževića.

U Motičoni je bila lokalna (mjesna) kapelanija, te je tamo misnik stalno prebivao, zovući se »administrator« (upravitelj) u Motičini.

Tako se spominje, da je 1790. izabran u Motočini za »paroka« po najuglednijim seljacima, i arciđakonu Franji Kosu, o. Ivanu Balatović.

29. travnja 1857. blagoslovljen je temeljni kamen za novu školu u Motičini.

20. lipnja 1905. blagosovljeno je po dekanu Franji Lampe-u novo groblje u Motičini.

12. kolovoza 1906. svečano je blagosovljen pobočni novi oltar svetih triju kralja u Motičini. Slika je nabavljena iz Beča za 130 K.

II. Seona.*)

Crkvica sv. Mihalja bila je nekoć na seonskom groblju, čiji se tragovi i dandanas ondje razabiru.

18. lipnja 1843. izgorjela je u 1 sat poslije podne filijalna crkva u Seoni neopreznostu zvonarove, koji nije pazio na svijeće.

Izgorjela je tom zgodom i njegova kuća.

1. listopada 1854. blagosovljena je nova crkva u Seoni po gvardijanu o. Mihajlu Filipoviću.

Grof Ladislav Pejačević poklonio je crkvi krasnu sliku sv. Mihajla arkangjela, novi oltar.

Također je badava dao i građu za crkvu.

*) Seona se valjda zato zove, što su se ovamo naselili katolički prebjegi iz Bosne, što najbolje svjedoči brojna obitelj Bošnjakovića u Seoni.

Pripovijedaju, da je jedna mati iz Bosne donijela u bisagama svoju djecu. To je bila prababa današnje porodice Bošnjakovića.

12. rujna 1897. blagosovljeno je u Seoni novo groblje.

Iste je godine opravljena crkva i toranj.

III. Martin.

U srednjem vijeku bio je posjed vitezova Ivanovaca.

Tako se spominje g. 1450. meštar Ivanovaca u Martinu. (Possesio cruciferorum milicie templi Szent Martun de Neckche*) ordinis s. Johannis Jerosolimit preceptor 1372.

Possesio Nece*) Zeuth marton 1450.

O. Nikolić spominje 1660., da je u Martinu čitava crkva s tornjem i da je pokrivena, da se ondje često služi sveta misa, te da je oproštenje na dan sv. Martina, crkva je u velike čašćena, a svećenik dolazi često iz Našica.

O. Emerik Pavić spominje 1766., da je u pustinji (in deserto) crkva sv. Martina, u kojoj se katkada služi misa.

Svakako mora biti crkva veoma stara, što se najbolje razabire po samom kamenitom zidu na fasadi crkvice.

Narod priča: »Oko Martine bile same šume. Jedan pastir tražeći koze nabasa u guštari šumi na kapelicu, a to je današnja crkva«.

Nadalje narod kaže, da je bila sadašnja crkvica »rimska« gradina.

IV. Zoltan.

O. Pavić. zove ga: »Solan«.

Današnji Tajnovac zvao se nekoć: »Donji« Zoljan, »Dolnja Mala« (Mahala).

*) Našice.

21. studena 1824. blagosovio je dekan i župnik u Feričancima, Pavao Ruškan drevnu crkvicu s. Katarine u Zoljanu, koja je prije bila u bližnjoj šumi, gdje joj se i danas tragovi vide, te je odavle prenešena na današnje mjesto.

Za prijenos crkvice osobito se je zauzeo zoljanski knez, Andrija Puhanić.

U travnju 1842. na poziv grofa Ferdinanda Pejačevića nadošlo je iz vesprimske županije do 20 njemačkih obitelji u Zoljan (»švabski« Zoljan), gdje se nastaniše prvobitno u dvjema koljebama, s tom pogodbom, da nijesu obvezani grofu ništa davati punih 10, a županiji 6 godina.

Kada već dogradiše kuće uslijed jakih kiša slije se ovamo voda s brijega starog Zoljana, te im poruši kuće, a jadni naseljenici otputiše se koje u Našice, a drugi vratiše se u domaju svoju.

Nekoliko obitelji je dakako ostalo u Zoljanu.

V. Klokočevac.

6. kolovoza 1761. blagosovljena je u Klokočevcu crkva s. Ilije po o. Klementu Grgovčeviću.

26. studena 1837. blagosovljena je nova crkva s. Ilije po župniku iz Orahovice, Josipu Mauroviću.

29. travnja 1857. blagosovljen je temeljni kamen nove škole u Klokočevcu.

VI. Pribiševac.

4. prosinca 1886. blagosovljena je u Pribiševcu nova crkva sv. Barbare po o. Firmu Pletikapiću.

NASEOBINE.

Jelisavac je naseljen 1889. Slovacima.

Ime je dobio po blagopokojnoj princesi Jelisavi Rohan, rođenoj Pejačević.

Markovac naseliše 1880. naseliše Slovaci, a dijelom i Česi.

Nazvan je po u mladahnoj dobi preminulome grofu Marku Pejačeviću.

Selište naseliše 1885. Nijemci iz bačkog komitata, ponajpače iz Červenke i Sirča.

Po vjeri su zgoljni lutorani i kalvini.

PORODICA GROFOVA PEJAČEVIĆA.*)

Obitelj Pejačevića potječe iz prastare obitelji Parčevića-Kneževića. Dosta je trpjela zbog neprestanih ratova i trvenja u carevini Bugarskoj.

Kada je u polovici 14 stoljeća kralj Ljudevit prvi zavojštio na Bugarsku te zarobio zapadno bugarskog cara Stoucimira, koji je prebivao u Vidinu, prebjegnu braća Parčija, Vuk i Vladislav bosanskome kralju Tvrtku Velikome.

Poslije se pobuniše i proti svome dobročincu Tvrtku, te ovaj dade Vladislavu izvaditi oči, a Vuka baci u tamnicu ljutu.

Parčija pobjegne u Bugarsku, te sagradi grad Kneze na rijeci Skitu, potoku Dunavu, te bude po tome gradu nazvan pravcem Parčevića-Kneževića.

Kada je silni turski car Bajazit I. podjarmio 1393. Bugarsku, izgubi porodica Parčević-Knežević djedovinu svoju, te pobjegavši u bugarski grad Kiprovac, naseli se u bogatoj dolini na rijeci Ogust.

U ovo se već doba ističu baruni Nikola i Andrija Parčevići, i to Nikola pobjegavši u Ugarsku u ratu proti Turcima za kralja Sigismunda, a Andrija kao poslanik bugarskih vladara Stražimira i Šišmana trećeg na dvoru ugarskome.

*) Forschungen über die Familie der Grafen Pejacsevich, . Jullan Grafen Pejacsevich. Wien 1876. (u obiteljskim spisima.)

Sin Nikole II., Gjone Parčević razdijeli početkom 16. stoljeća svoja dobra, kojih se je dočepao g. 1481., medju četiri svoja sina.

Nastariji sin Ivan zadrža prezime barun Parčević, a drugi sin Dmitar nazva se Pejačević po gradu Pejačevu u Bugarskoj.

Treći se je nazvao po rečenom gradu, Kneze barun Knežević, a četvrti Toma prozva se po ocu barunu Gjoni Tomagjonović.

Jedna grana najstarijeg sina Ivana I. baruna Parčevića zadobila je kasnije po gradu Čerki ime barun Cserkiczy — Čerkić.

Iz loze baruna Parčevića najglasovitiji je bio Petar II., iz porodice Kneževića.

Rodio se u Kripovcu u Bugarskoj g. 1614. Odgojen bje u iliričkom zavodu u Loretu. Poslije bi imenovan apoštolskim vikarom i upraviteljem kneževine Moldavske.

Konačno bje g. 1655. uzvišen na stolicu nadbiskupa Martianopoljskoga*) u Bugarskoj. Govorio je izvrsno: latinski, grčki, talijanski, bugarski, rumunjski i armenski.

Bio je poslanikom kneževina Moldavske i Vlaške, te pouzdanik Bugarske kod bečkog dvora. Takodjer je boravio na dvoru poljskih kraljeva Vladislava i Ivana Kazimira, te kod mletačkog dužda.

1654. pohiti caru Ferdinandu II. u Beč, da u ime glavnih duhovnih i svjetovnih prestavnika zatraži pomoć protiv nesnošljivih tirana — Turaka.

Žalibože urota bi po nekome odmetniku kršćaninu otkrivena, te glave te pobune budu okrutno smaknuti.

*) Martianopolis = Proslava, nekadanja prijestolnica bugarskih vladara. Zovu je i Eski Stambul = Stari Stambul

Tajnik njegovog poslanstva bje Krištof Marjanović. »prokurator« Bosne.

G. 1657. posla ga car Ferdinand II. kozačkome hetmanu Bogdanu Ehmeljnicki-u, da ga predobije za savez proti Turčinu. Na žalost njegovo plemenito nastojanje ne bi uspjehom okrunjeno.

Umro je prigodom jednog poslanstva u Rimu g. 1674.

Neki nagadjaju, da mu nijesu pravili neprilika u njegovoj diplomaciji, ne bi Turci drugiputa osvanuli pred Bečom.

Loza Pejačevića iz porodice Parčević-Kneževića, došla je prema njihovoj obiteljskoj predaji g. 1689. iz Bugarske u južnu Ugarsku.

Vele, da je Marko II. barun Knežević pl. Pejačević g. 1689. pobjegao kao i njegova braća, Nikola, Gjuro i Ivan poslije nedaće austrijske vojske Bugarskoj, te razorenja njihovog obiteljskog grada Kiprovca (u sjeverozapadnoj Bugarskoj) po čuvenome buntovniku i savezniku Turaka, Imri Tökölju, te se nastani u Pečuhu.

G. 1704. buknu i ovdje buna, te će barun Marko i odavle u Osijek, gdje kupi u tvrdjavi kuću, koja još i dandanas ondje opstoji, te više majura i zemljišta.

Od cara i kralja Karla VI. dobije on i braća mu potvrdu staroga bugarskog, ujedno i ugarskog barunata.

Svremenom steče lijepa imanja u Banatu, i Bačkoj. Umro je u Osijeku 16. siječnja 1727., te je pohranjen u tamošnjoj franjevačkoj crkvi.

Oženjen bi s Anastazijom barunicom Tomagjanović.

Umro je 1727.

Njegov sin Josip II. Pejačević Virovitički bje posjednik Našica te našljedni gospodar Virovitice, Rume, Retfale, Podgorača i Kerestinca (u Hrvatskoj). Kao dobar ekonom prikupio je svojoj obitelji brojna imanja.

Tako god. 1732. kupi vlastelinstvo Našice za 18.000 for. od udove grofice Odüje.

U historičkom saboru u Požunu, prisustvovao je čuvenom burnom prizoru ugarskih magnata, koji se oduševljeno zavjeriše kraljici Mariji Tereziji, uz poklik: »Umrimo za našu kraljicu Mariju Tereziju (Moriamur pro rege nostro)!«

God. 1742. stupio je u carsku vojsku kao satnik, te je ne vlastiti trošak ustrojio u Slavoniji jednu pješačku satniju, koja bje podredjena njegovu zapovjedništvu te pripojena pukovniji Pálfyjevoj.

Odlikovao se je u Italiji u bitkama kod Pjačence i Gvastale, te je jednoć buntovne vojnike svoje pukovnije sretno izmirio.

Buduć da je bio u ratu teško ranjen, istupi iz vojništva, te se povrati na svoja dobra u Slavoniji.

Prigodom novog preustrojstva vojne krajine po grofu Grasalkoviću, dobili su Pejačevići za svoje dobro Mitrovicu (koju je prvi srijemski župan Marko III. Pejačević za sebe i svoga brata čuvenog opata Franju Žavera kupio u zamjenu imanja Viroviticu i Retfalu, koja su uz Rumu g. 1762. pripala Josipu Pejačeviću.

1772. dobio je barun Josip Pejačević od kraljice Marije Terezije našljedno gospodstvo »zbog osobitih zasluga za cara i dom, te zbog tolikih usluga njegovih predja prema vladajućoj kući«.

Grof Josip umro je u Šoprunu 30. travnja 1787.

Oženjen bje Jelisavom Peterson, te je s njome imao petero djece.

Iza njegove smrti pripadnu najstarijemu sinu Sigmundu imanja: Ruma, Retfala i Podgorač.

Karla pako i Antuna dopadnu na jednake dijelove Našice i Virovitica. Konačno dobije Antun sam čitavo virovitičko imanje i Kerestinec.

Sigismund je tako utemeljiteljem loze Rume-Retfala. Dragutin našičke a Antunova loza izumre.

Da se malo upoznamo s grofom Antunom:

Poslije svršene vojne akademije stupio je u Kirasirsku pukovniju grofa Pálfyja. U 19. već godini postade kapetan. Kao četnik bje 1792. dodijeljen krajiškoj pješačkoj pukovniji u Gradiški.

U Varaždinu se vjenča s Barbarom kćerju feldcajgmajstora grofa Josipa Draškovića.

Poslije bje promaknut kod prve banske regimente. Kao takav je uspješno vojevao proti Turcima na bosanskoj granici, stoga je i dobio viteški red Marije Terezije. Kao general osobito se istaknu u ratu proti Francuzima na Rajni. 1801. postade podmaršalom.

Umro je u Virovitici 1802. S njegovim sinom Antunom III. izumre njegova loza.

Od loze Sigmunda Pejačevića de Ruma-.Retfalu možemo opomenuti njegovog unuka Pavla, koji je u dubokoj starosti preminuo u Podgoraču, te Petra, bivšeg virovitičkog župana i hrvatskog ministra.

Petrov sin Nikola bio je general konjaništva, te te kasnije zapovijedajući ganeral u Ugarskoj, vitez zlatnog runa i glavni pobočnik Njegovog Veličanstva.

Zasnivač našičke loze jest grof Karlo Ferdinand. Njegov sin Ferdinand bje oženjen s Marijom barunicom Döry de Jobahaza, iz kojega braka potječe pet sinova. Umro je 1878.

Najstariji bijaše Ladislav, ban hrvatski, koji se time ovjekovječi, što je pod njegovim banstvom spojena krajina s materom zemljom.

Njegova udova Gabrijela, rodjena barunica Döry de Jobáhaza dvorska gospodja I. r. i gospodja Jelisavinog reda, čuvena je zbog osobite darežljivosti i plemenštine svoje.

Ladislav, brat Gabrijele, c. kr. komornik, bio je iza odstupa bugarskog kneza Battenberga od jedne stranke kandidiran za bugarsko kneževsko prijestolje zbog svoga drevnog bugarskog porijekla.

Jedini potomak bivšeg bana Ladislava jest bivši virovitički župan, a poslije hrvatski ban, dr. Teodor Pejačević, pravi savjetnik Njegovog Veličanstva, vitez reda sv. Stjepana, malteški vitez, gospodar majorata u Našicama i nasljedni gospodar gospoštije Zomba u tolnajskoj županiji.

Oženjen je s barunicom Elisabetom Váy de Vaya, iz kojeg braka potječu komtesse Dora i Gabrijela, te grofovi Marko i Elimir.

POGOVOR

PRETISAK DJELA

NAŠICE, povjesničke crtice.
pobilježio o. Placido Belavić, franjevac
Tiskara „Sriemskih novina" Vukovar, 1911.

Izdavač:
ZAVIČAJNI MUZEJ NAŠICE

Za izdavača:
IVANA JURKOVIĆ, prof.

Glavni i odgovorni urednik:
mr. JOSIP WALLER

Računalska obrada teksta, računalska grafika i tisak:
»TISAK« d.o.o. NAŠICE

Naklada:
1 500 PRIMJERAKA

Sponzori:
ŽUPANIJA POŽEŠKO SLAVONSKA
GRAD NAŠICE

Pretisak djela Našice, povjesničke crtice, koje je pobilježio o. Placido Belavić, franjevac učinjen je zato što je to prvo djelo koje opisuje prošlost Našica, tiskano godine 1911. u Vukovaru.

Po opsegu djelo je skromno, ali je po sadržaju značajno jer ne samo što je prva pisana povijest Našica, već i zato što su pojedini dijelovi prošlosti sačuvani od zaborava.

Povjesničke crtice o. Placida Belavića su već odavna prava rijetkost. Tu i tamo se pojavi pokoji primjerak, ali vlasnici tih tekstova vrlo ljubomorno čuvaju svoje knjižice više kao uspomenu nego kao značajno djelo.

O. Placido Belavić je za vrijeme svog boravka u Našicama marljivo skupljao podatke o prošlosti Našica i stvarao malo djelo, ali značajno djelo. Prvi izvor za prikupljanje podataka bila je samostanska kronika. Poznavao je i koristio povijesnu literaturu: V. Klaić, Popis zemalja, u kojih obitavaju Hrvati; T. Smičiklas, Diplomatički zbornik; J. Kempf, Požega, zemljopisne bilješke...; F. Šišić, Županija virovitička u prošlosti; E. Pavić, Ramus viridantis olivae, de Conventu Sancti Antonii Nassicis 1766; E. Fermedžin, Acta Bosnae; R. Lopašić, Starine i Dva hrvatska junaka...; Batinić, Djelovanje Franjevaca u Bosni i Hercegovini; J. Bösendorfer, Crtice iz slavonske povijesti.

O. Placido Belavić je prikupljao građu, ali knjigu nije objavio u Našicama, iako je u Našicama postojala tiskara s dugom tradicijom (od 1890. g.).

Napustio je Našice prvi puta 1895. godine kada je premješten u Vukovar. Povremeno se vraćao u Našice, ali je ovo svoje djelo objavio u Vukovaru 1911. prije odlaska u Ameriku.

Našice, povjesničke crtice pisane su pripovjedački vrlo zanimljivo, iako ne uvijek s kritičko-znanstvenim pristupom. Belavićeve crtice zaslužuju pozornost jer je to prvi pokušaj takove vrste.

Pretisak bi trebao omogučiti Našičanima da se upoznaju s tim djelom i da se podsjete pojedinih zbivanja iz prošlosti, koje je znalački i popularno zabilježio o. Placido Belavić.

mr. Josip Waller

Našice, prosinac 1995. g.

O. PLACIDO BELAVIĆ (Marko), pisac i prevoditelj

Karlovac, 23. III. 1868. — Vukovar, 17. II. 1957.

Osnovnu školu pohađao je u Turnju i Karlovcu, gdje je završio i gimnaziju. Godine 1888. postao je u Beču član franjevačke provincije sv. Ivana Kapistranskoga. Studiro je teologiju u franjevačkoj bogoslovnoj školi u Baji (1889. — 1892.). Za svećenika je zaređen u Kalocsi 1892.

Godine 1892. postavljen je u Našicama za kapelana. Kao mladi kapelan postavljen je i za vjeroučitelja u pučkoj školi u Našicama. Godine 1895. odlazi iz Našica za Šarengrad, Ilok, Vukovar. U Vukovaru je nastavio istraživati povijest Vukovara, a u međuvremenu je dovršio rukopis o prošlosti Našica. Crtice vjerojatno nije odmah objavio jer je još navraćao u Našice da bi popunio rukopis.

U crticama obrađuje povijest crkve i samostana, ali i svjetovnu povijest Našica.

O. Placido Belavić bio je pisac povijesti i povijesnih rasprava, ali i monografija pojedinih crkava i samostana. Bio je poznat i kao pripovjedač.

Godine 1912. odlazi u SAD (New York, Chicago, Milwaukee, Lackawanna, Bethlehen i Clinton). Osnovao je hrvatske župe u New Yorku (1914.) i Milwaukeeju (1917.). Godine 1924. vratio se u Domovinu. Imenovan je župnikom u Šarengradu (1924. — 1926.) i ponovno (1927. — 1929.).

Nakon povratka u razdoblju od 1926. do 1957. godine, obilazio je samostane: Vukovar, Našice, Suboticu, Čakovec, Viroviticu, Cernik, Slavonski Brod, Kloštar-Ivanić.

U svim tim samostanima boravio je kratko, ali je vrijeme koristio za istraživački rad jer se bavio objavljivanjem povijesno-kroničarskih zapisa svih samostana u kojima je boravio.

Govorio je više jezika pa je prevodio pojedina djela na hrvatski jezik kao: Japanske pripovijetke i poslovice itd. Pojedina djela je objavljivao pod pseudonimom Placo i Miljenko.

Objavljivao je pripovijetke, crtice i eseje poučnog i nabožnoga karaktera u raznim časopisima i listovima. Anđeo čuvar (između 1903.—1912. i 1924.—1933.), Hrvatstvo (1906.), Kršćanska obitelj (1906.—1908.), 1938., 1939., Sriemske novine (1908.—1912.), Hrvatska smotra (1909.), Glasnik sv. Ante Padovanskog (1911., 1912.) i (1924.—1934.), Obitelj (1911., 1912.), Hrvatska straža (1934.—1940.), Subotičke novine (1939., 1940.).

Za vrijeme boravka u Americi, povremeno je nastavio surađivati u časpoisima Kršćanska obitelj, Sriemske novine, Katolički list. Objavljivao je članke i u američkim novinama: Hrvatska narodna zajednica, Naša nada.

O. Placido Belavić iako po pravilima reda, mijenja mjesto boravka, izgleda da je posebno bio vezan uz Vukovar, gdje je i završio svoj životni put godine 1957.

Na ulazu u franjevački samostan postavljena mu je spomen-ploča kao ,,povjesniku" Vukovara.

DJELA o. Placida Belavića

Sv. Bono mučenik, čije se sveto tijelo čuva u franjevačkoj župnoj crkvi u Vukovaru, Vukovar, 1906., 1908., 1924.

Zadnji časovi sv. Ivana Kapistrana, Palanka, 1907.

Sv. Antun Padovanski, pomoćnik i zaštitnik, Vukovar, 1907.

Sv. Ivan Kapistran pod Biogradom, Vukovar, 1907.

Povijest samostana i župe vukovarske, Vukovar, 1908., 1928.

Čudotvorna slika Gospina u Sotinu, Vukovar, 1909.

Našice, povjesničke crtice, Vukovar, 1911.

Crtice iz prošlosti Vukovara, Vukovar, 1927.

Za vrijeme boravka u Americi:

Buffalo i druge pripovijesti, Bjelovar, 1915.

Čarobni diplaš i druge američko - indijanske i japanske priče za hrvatsku mladež, Križevci, 1916.

Oporuka starca misionara, Vukovar, 1916.

TUMAČ POJMOVA

str. 3. kunovina je vrst poreza u Slavoniji,

pripadak — prihodi koji pripadaju feudalcu,

str. 5. Bedemgrad na Krndiji,

str. 9. Našice su staro UBAVO a ne rđavo mjesto,

str. 11. Crkva Presvetog Trojstva
nalazila se na Pejaćevićevom trgu do 19. st.,

str. 21. duvna, časna sestra,

comes de Oduijr — krivo otiskano
treba biti comes Oduyer,

str. 28. Epitafij — epitaf, zapis na nadgrobnoj ploči,

str. 35. izraz malarija podrazumjeva izradu slike uljenom bojom,

str. 37. podnožje Klara brdo.
Mjesto gdje je nekada bio samostan Klarisa.,

str. 43. naziv Zoltan je krivi. Odnosi se na Zoljane,
kojih je prema tradiciji bilo sedam.,

str. 45. Selište je današnji Velimirovac.

C I P KATALOGIZACIJA U PUBLIKACIJI
NACIONALNA I SVEUČILIŠNA BIBLIOTEKA, ZAGREB
UDK 908.497.5 Našice (091)
BELAVIĆ, Placido
Našice: povjesničke crtice /
pobilježio Placido Belavić. - [Faksimilni
pretisak] . - Našice: Zavičajni muzej,
1995. - 60 str. ; 19 cm
Pretisak izd. iz 1911. - Str. 51-60:
Pogovor: Josip Waller.
ISBN 953-96722-0-1

951214016